

м. Монреалі (провінція Квебек, Канада). При ньому парафія придбала будівлю англіканської церкви, створила «Русское братство взаимопомощи имени Св. Георгия Победоносца». З 1930 – зареєстрований у м. Сірак'юс (Syracuse) (штат Нью-Йорк, США). За не підтвердженими документально даними, у 1930–33 був настоятелем рос. правосл. Нью-Йоркського Свято-Миколаївського кафедрального собору. У 1933–37 – настоятель рос. правосл. Свято-Троїцького собору у м. Чикаго (штат Іллінойс, США) в юрисдикції Північноамер. митрополії РПЦ. Серед нагород мав митру.

Помер у м. Чикаго на 66-му році життя.

Один із синів С. – Леонід Сергійович Снегірьов (Leonid Sergius Snegireff, 1908–1963) був професором медицини Гарвардського ун-ту. Започаткував вивчення залежності онкологічних захворювань легень від паління. Під час 2-ї світової війни служив лікарем амер. армії, мав військ. нагороди. Нащадки заснували стипендію його імені у «Harvard T. H. Chan School of Public Health».

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. III. – № 61859; Ф. 175. – № 2085; Ф. 304. – Дис. 1919; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 3. – Спр. 2943.

Опубл. дж.: Извлечение из журналов Совета Киевской духовной академии за 1905–1906 учебный год. – К., 1906. – С. 472–476, 526, 531; Алеутская и Североамериканская епархия на 1914 год. – Режим доступу: <http://www.petergen.com/bovkalosp/usa1914.html>. – Назва з екрана; Определения Св. Синода // ЦВед. – 1917. – № 26. – С. 163; Our distinguished guest // The Brown Bulletin. – 1928. – Vol. X. – No. 3. – P. 12; Celebrate 40th Anniversary of Russian Church // Chicago Daily Tribune. – 1933. – October 30.

Літ.: Александров Е. А. Русские в Северной Америке. Биограф. словарь. – Хэмден; Сан-Франциско; СПб., 2005. – С. 471; Иованович М. Русская эмиграция на Балканах. – М., 2005. – С. 267–268, 361; Незабытые могилы: Российское зарубежье: некрологи 1917–2001. – Т. 6. – Кн. 2 / сост. В. Н. Чуваков. – М., 2006. – С. 59; Нивьер А. Православные священнослужители, богословы и церковные деятели русской эмиграции в Западной и Центральной Европе: 1920–1995: биограф. справочник. – М.; Париж, 2007. – С. 454; Протоиерей Сергей (Снегирев). – Режим доступу: <http://russian-church.gr/biography-ru/164-arkhimandrit-sergij-dabich-2>. – Назва з екрана.

С. Л. Кузьміна

СОКОЛОВ Василь Петрович [рос. Соколов Василий Петрович] (31.05[12.06].1883 – р. с. невід.), ієрей, випускник КДА – священнослужитель РПЦ, педагог, видавець, реліг. філософ і публіцист.

Нар. у с. Дракино Спаського пов. Тамбовської губ. (нині – Торбеевського р-ну Республіки Мордовія РФ) у сім'ї дворянина (батько С. обіймав чиновничу посаду). Після закінчення 2-го Тамбовського ДУ (1892–97) і Тамбовської ДС (1897–1903) навчався у КДА (1903–07), де здобув ступ. канд. богослов'я і право отримати ступ. магістра на підставі захисту друкованої дис. без додаткових іспитів (ухвала Ради КДА від 14.06.1907). На підставі відгуку проф. Д. І. Богдашевського (див. *Василій (Богдашевський)*) рукопис канд. твору С. «Учение Св. апостола Павла о нравственной природе человека. Опыт библейско-богословского исследования» був відзначений Радою КДА найвищою оцінкою «отлично хорошо» та премією ім. митрополита Литовського Йосифа (Семашка) за 1907. Одне з повчань С., написаних у студентські роки, увійшло до збірника найкращих праць випускників КДА 1907 року.

Виявивши видатні успіхи у навчанні (закінчив академ. курс першим у розрядному списку), був залишений у КДА у статусі професорського стипендіата (16.08.1907–16.08.1908). Спеціалізувався зі Св. Письма Нового Завіту під керівництвом в. о. проф. Д. І. Бодашевського. Добре володіючи класичними (особливо латиною) та новими (нім., франц., англ.) мовами, «с великою для себе науочною пользою» поглиблено вивчав праці зах. і рос. богословів, присвячені проблемам біблійної антропології загалом і антропологічній проблематиці у богослов'ї Св. апостола Павла.

У 1908 розпочав пед. діяльність на посаді викладача рос. мови та літ-ри Київ. Фунду-клеївської жін. гімназії. З 1909 викладав також зарубіжну літ-ру та історію рос. мови у 2-му Київ. жін. уч-щі духовного відомства. Балотувався на вакантні каф-ри КДА –

2-гу Св. Письма Нового Завіту (05.11.1910) та 1-шу патрології (1911). Обидва рази був обраний Радою КДА, однак не затверджений на посадах Св. Синодом.

У 1912 переїхав до Самари, де служив викладачем рос. мови та літ-ри у міськ. реальному уч-щі. З 1913 мешкав у С.-Петербурзі (у серпні 1914 перейменований на Петроград). Працював у приватних жін. гімназіях М. С. Міхельсон, М. Д. Могилянської, О. І. Болсунової. У 1914–17 викладав рос. літ-ру в Ін-ті імп. Марії.

Брав активну участь у релігійно-філос. житті Петрограда передреволюц. років. Був одним із постійних авторів ж-лу «Церковно-общественный вестник», що видавався у С.-Петербурзі / Петрограді у 1912–15 (для цього ж-лу писав переважно за псевдонімом «Credens»), та редактором його додатка «Проповеднический листок» (1913), згодом трансформованого у самостійне видання «Проповедническое слово» – «ежемесячный журнал проповеди и пастырского учительства вообще» (1914–15). Протягом 1916 видавав у Петрограді ж-л «Церковь и жизнь» – «орган религиозно-церковной жизни и мысли» (вийшло 24 номери), перетворивши «Проповедническое слово» на додаток до цього ж-лу (виходив із січня до вересня 1916). Вміщував статті у ж-лі «Христианское обозрение» (Петроград, 1914). Як член С.-Петерб. (Петрогр.) Релігійно-філос. тов-ва систематично відвідував його засідання і брав участь у дискусіях. Виступив із доповідями «Мысль и догмат» (30.11.1913) та «Природа Церкви и ее судьбы в истории» (08.11.1915), до обговорення яких долучилися А. В. Карташов, Д. С. Мережковський, Д. В. Філософов, К. М. Аггеєв, М. І. Туган-Барановський та ін. Систематично друкувався (у т. ч. за криптонімом «В. С.» та псевдонімом «В. П. Петроградец») у київ. ж-лі «Христианская мысль», який видавав у Києві в 1916–17 звільнений із КДА професор В. І. Екземплярський. У 1917–18 був одним із активних авторів ж-лу «Церковно-общественная

мысль» – «прогрессивного органа военного и морского духовенства», заснованого в Києві протопресвітером Георгієм Шавельським. У численних публіцистичних творах, опублікованих у періодиці та окремими брошурами протягом 1912–18, виявив себе одним із послідовних прихильників релігійно-філос. відродження та оновлення церк. життя на рос. теренах. Висвітлюючи актуальні проблеми реформування Правосл. Церкви в Росії, піддавав гострій критиці зашкарублість офіц. богослов. науки, її нечутливість до «голоса жизни, ставящей вопрос за вопросом», відстороненість від запитів живої реліг. віри; викривав негативні тенденції у житті духовних шкіл і вищому церк. управлінні. Присвятив низку статей проблемі справжнього смислу і життєвої цінності християнства. Вдався до відкритої полеміки з відомим рос. філософом і богословом С. М. Булгаковим, у якій обстоював тезу про неправомірність надання війні реліг. сенсу і зображення слов'янства носієм «истинно-христианского вселенского сознания».

Рятуючись від голодної смерті, у жовтні 1918 разом із дружиною Єлизаветою Миколаївною переїхав до тестя в м. Остер Черніг. губ. (нині – Козелецького р-ну Черніг. обл.). Із листопада того ж року завідував відділом народної освіти при місцевому земстві. З травня 1919 мешкав у Києві. За панування рад. влади в місті був бібліотечним співробітником при інструкторі Наркомату освіти та в Укр. ун-ті. Восени 1919, при Добровольчій армії, працював у редакційному ком-ті при учбово-наглядному відділі Всерос. земського і міськ. союзів («Земгор»).

У січні 1920 вирішив прийняти священство. У лютому того ж року тимчасово керуючим Київ. єпархією архієпископом Назарієм (Бліновим) був рукопокладений у сан ієрея та призначений на посаду священника церкви с. Криві Коліна Уманської округи (нині – Тальнівського р-ну Черкас. обл.). Згодом обіймав парафію у с. Северинівка Зинов'ївської округи (нині – Іванівського

р-ну Одес. обл.). Із січня 1923 служив у храмах м. Зинов'євська (з 2016 – м. Кропивницький) – Свято-Успенському соборі, Спасо-Преображенській, Свято-Покровській (передмістя Ковалівка), Петропавлівській цвинтарній церквах (зберігаючи відданість Патріаршій РПЦ, змінював місця служіння мірою переходу зазначених храмів у підпорядкування обновленцям). У квітні – червні 1923 та липні – серпні 1927 перебував під арештом і слідством органів ДПУ: вперше – в м. Одесі (за підозрою у привласненні чужих прав), вдруге – в м. Зинов'євську (за підозрою в антирад. агітації). Обидва рази був звільнений з-під варти без засудження.

Через схвальне ставлення до Декларації Заступника Патріаршого Місцєблюстителя митрополита Сергія (Страгородського) від 29.07.1927 та відповідного Послання Екзарха України митрополита *Михайла (Єрмакова)* від 17.11.1927, які засвідчували лояльність РПЦ та її Укр. екзархату до рад. влади, парадіальною радою Петропавлівської церкви, що стала осередком антисергіївської опозиції у м. Зинов'євську, у травні 1928 був усунутий із посади її священника. З січня 1929 служив у цвинтарному храмі в ім'я ікони Божої Матері «Усіх скорботних радість» (Скорботненська церква у передмісті Ковалівці). Сприймавши з обуренням інтерв'ю митрополита Сергія (Страгородського) та членів його Синоду кореспондентам газет «Известия» і «Беднота» від 15.02.1930, в якому було заперечено факт реліг. гонінь у СРСР, вийшов із сергіанського підпорядкування. З травня 1930 перебував у молитовному спілкуванні з йосифлянським архіпастирем єпископом Старобільським, вікарієм Харків. єпархії Павлом (Кратировим), який мешкав на той час у м. Харкові. У червні 1930 вийшов зі складу кліру Скорботненської церкви. Залишившись без парафії, здійснював пастирське служіння в оселях віруючих. Підтримуючи дружні стосунки із колишніми професорами КДА В. І. Екземплярським, П. П. Кудрявцевим,

протоієреєм Олександром *Глаголевим*, а також із відомим київ. священником, очільником йосифлянської общини Анатолієм (Жураковським), неодноразово відвідував Київ.

16.01.1931 був заарештований у м. Зинов'євську співробітниками місцевого відділу 5-го сектора ДПУ УСРР у груповій справі «Зиновьевской подпольной контрреволюционной организации». Під час слідства майже рік перебував у Зинов'євському ДОПРі. Був обвинувачений за статтями 58-10, 58-11 КК УСРР як «член Зиновьевской контрреволюционной группы Одесского филиала контрреволюционной монархической организации "Истинно-Православная Церковь"», проводившей антисоветскую агитацию против мероприятий Советской власти, одновременно член военно-офицерской контрреволюционной организации». За версією слідства, «вел активную контрреволюционную работу среди интеллигенции г. Зиновьевска». Винним себе не визнав. Рішенням Особливої Наради при Колегії ОДПУ СРСР від 14.12.1931 був засуджений до 3-річного ув'язнення в концтаборі.

Подальша доля, рік смерті та місце поховання не відомі.

Осн. тв.: «Поучение» студента Василя Соколова // Учено-богословские и церковно-проповеднические опыты студентов Киевской духовной академии LX курса (1907 г.). – Вып. 5. – К., 1908. – С. 685–690; Право веры и обязанность веры // ЦОВ. – 1912. – № 8. – С. 11–13; № 10. – С. 5–7; Ищущие Бога // Там само. – № 25–26. – С. 6–7; Фарисействующее богословие // Там само. – 1913. – № 3. – С. 5–9; Опасное увлечение // Там само. – № 10. – С. 2–4; «Рцем: братие!» // Там само. – № 15. – С. 2–3; Воскресение мира // Там само. – С. 3–4; «Русь православная» // Там само. – № 16. – С. 3–5; Всеобщая археологическая повинность // Там само. – № 19. – С. 14–15; Наше отрицание // Там само. – № 20. – С. 3–4; К вопросу о современной постановке миссионерского дела // Там само. – № 22. – С. 3–5; Торжество христианства // Там само. – № 24. – С. 3–4; Евангелие и дети (К вопросу о преподавании Закона Божия в школе) // Там само. – № 29. – С. 3–5; Церковь и рабочий класс // Там само. – № 33. – С. 5–7; «При закрытых дверях» // Там само. – № 37. – С. 4–5; Профессор «новой формации» // Там само. – № 41. – С. 11–12; Н. В. Станкевич (к 100-летию со дня рождения) // Там само. – № 45. – С. 9–12; Крокодиловы сле-

зы // Там само. – С. 13–14; Богоматерь // Там само. – № 45. – С. 6–7; Тревога и радость // Там само. – 1914. – № 1. – С. 1–3; Неожиданные слова // Там само. – № 6. – С. 11–12; Знамение времени // Там само. – № 9. – С. 3–15; Кошунственный молебен // Там само. – № 27. – С. 10–12; Религиозно-культурный смысл государственности // Там само. – № 34. – С. 1–5; Героизм как мотив пастырской деятельности // Там само. – № 46. – С. 2–4; По стопам Великого Инквизитора // Там само. – № 47. – С. 3–6; Мысль и догмат. – Пг., 1915. – 20 с.; Апостол Павел. Характеристика личности. – Пг., 1915. – 23 с.; Хроника церковной жизни // Христианская мысль. – 1916. – № 3. – С. 150–164; Воскресение Христова // Там само. – № 4. – С. 3–11; Христианство как миросозерцание // Там само. – № 5. – С. 69–82; Личность и общество в христианском миросозерцании // Там само. – № 6. – С. 47–63; Свобода воли и творчество жизни // Там само. – № 7–8. – С. 40–56; К вопросу о сектантском брожении в русском народе // Там само. – С. 213–221; Радость бытия // Там само. – № 10. – С. 50–59; № 11. – С. 13–28; № 12. – С. 56–65; Вопрос о «братцах-трезвенниках» в русской церковной жизни // Там само. – 1917. – № 1. – С. 46–60; Идея эволюции в христианском миросозерцании // Там само. – № 2. – С. 51–69; К вопросу о свободе «богословского мнения» // Церковь и жизнь. – 1917. – № 2. – С. 27–29; Творческие силы // Церковно-общественная мысль. – 1917. – № 4. – С. 7–12; По стопам папизма // Там само. – № 6. – С. 3–7; О лике Православия // Там само. – № 10. – С. 3–7; О свободе церковной // Там само. – 1918. – № 3–4. – С. 7–14.

Арх.: ИР НБУВ. – Ф. 175. – № 2091; Ф. 304. – Дис. 1970; ЦДАГОУ. – Ф. 263. – Спр. 65744–ФП. – Т. 1, 2, 20; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 9565; Оп. 3. – Спр. 3056; РГАЛИ. – Ф. 2176. – Оп. 1. – Спр. 21.

Опубл. дж.: Извлечение из журналов Совета Киевской духовной академии за 1906–1907 учебный год. – К., 1907. – С. 451–455, 463–464, 538–540, 544; [Те саме] за 1907–1908 учебный год. – К., 1908. – С. 40–41, 497–500, 503; Отчет о состоянии Киевской духовной академии за 1907–1908 учебный год // ТКДА. – 1908. – № 11. – С. 407; Извлечение из журналов Совета Киевской духовной академии за 1910–1911 учебный год. – К., 1911. – С. 178–187, 194–198, 765–768; Памятная книжка Самарской губернии на 1913 год. – Самара, 1913. – С. 57; Соколов В. П. Открытое письмо С. Н. Булгакову // Русская мысль. – 1913. – Кн. 7. – С. 104–109; Булгаков С. Н. Ответ В. П. Соколову // Там само. – С. 109–115 [див. 2 останні дж. за вид.: С. Н. Булгаков: Pro et contra: Личность и творчество Булгакова в оценке русских мыслителей и исследователей : Антология. – Т. 1. – СПб., 2003. – С. 280–291; у комент. до цього вид. автором відкритого листа С. Булгакову помилково вказано викладача Саратовського ДУ Василя Павловича Соколова (див. с. 941). – М. Т.]; Весь Петербург на 1914 год : Адресная и справочная книга г. С.-Петербурга. – СПб., 1914. – Раздел 3–4. – С. 619; Весь Петроград на 1915 год. – СПб., 1915. – Раздел 3. – С. 616; Весь Петроград на 1916 год. – СПб., 1916. – Раздел 2–4. – С. 636; Весь Петроград на 1917 год. – СПб., 1917. – Раздел 3–4. – С. 642; Религиозно-философское общество в Санкт-Петербурге (Пе-

трограде) : История в материалах и документах : в 3 т. – Т. 3 : 1914–1917. – М., 2009. – С. 108, 211, 226, 235, 237, 252, 256–284, 285, 514, 523, 577–578 [С. помилково зазначений як «художник-архитектор». – М. Т.], 589, 598–599; «Люблю Академию и всегда буду действовать во имя любви к ней...» (Письма профессора Киевской духовной академии Д. И. Богдашевского к А. А. Дмитриевскому) / вступ. ст., публ. и прим. Н. Ю. Суховой // Вестник ПСТГУ. Сер. II : История. История Русской Православной Церкви. – 2013. – Вып. 6 (55). – С. 97, 98.

Літ.: Масанов И. Ф. Словарь псевдонимов русских писателей, ученых и общественных деятелей : в 4 т. – Т. 1. – М., 1956. – С. 204; Т. 3. – М., 1958. – С. 308; Осипова И. И. «Сквозь огонь мучений и воду слез»: Гонения на Истинно-Православную Церковь : По материалам следственных и лагерных дел заключенных. – М., 1998. – С. 327; Соколовський О. К. Церква Христова. 1920–40 : переслідування християн в СРСР. – К., 1999. – С. 193–194; Шкаровський М. В. Иосифлянство: течение в Русской Православной Церкви. – СПб., 1999. – С. 116–118, 122–123; Бойко А. А. Соколов Василь Петрович // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопедичного словника / за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2003. – Вип. 10. – С. 323–324; Соколов Василий Петрович // Новомученики и исповедники Русской Православной Церкви XX века : [База даних ПСТГУ]. – Режим доступу: http://kuz3.pstbi.ccas.ru/bin/nkws.exe/ans/nm/?HYZ9EJxGHoxlTYZCF2JMTcCid6vVsuOYdOqcvrslCH6rTcGZeU-yPn*r9X6kArsxDbtjA1QiAX*n**. – Назва з екрана.

М. Л. Ткачук

СОКОЛОВ Леонід Олександрович [рос. Соколов Леонид Александрович] (05[17].02.1870–08.05.1921), викладач КДА – богослов, педагог, літературознавець.

Нар. у Варженському Йоано-Богословському погості Устюзького пов. Вологодської губ. (нині – територія Великоварженського сільс. поселення Великоустюзького р-ну Вологодської обл. РФ) у сім'ї священника місцевого храму в ім'я Св. Йоана Богослова. Навчався в Устюзькому ДУ (1879–84), Вологодській ДС (1884–90) та МДА (1890–94), яку закінчив зі ступ. канд. богослов'я, отримавши право на здобуття ступ. магістра на підставі друкованої дис. без додаткових іспитів (ухвалу Ради МДА від 08.06.1894 затверджено єпархіальним архієреєм 06.07.1894). Канд. твір С. «Св. Иоанн Златоуст как пастырь Церкви» (обсягом понад 1 тис. с. «убористого письма»), що здобув високу оцінку ректора і професора МДА архімандрита Антонія